

KØBENHAVNS UNIVERSITET
DET JURIDISKE FAKULTET

Socialudvalget
SOU alm. del - Bilag 135
Offentlig

Til Folketingets Socialudvalg

Til orientering sender jeg vedlagt artiklen *Unge kriminelle i strafferetten og socialretten*, som offentliggøres i dag. I artiklen påpeges der en lang række problemer vedrørende ungdomssanktionen. De væsentligste problemer i forbindelse med denne sammanfattes således:

- usikkerhed om sanktionens *indhold* (paradigme, substans, funktionsmåde, effekt);
- usikkerhed om *anvendelsesområde* (kriminalitetskrav, social profil);
- usikkerhed om den individuelle doms *konkretisering* (både indhold og koncipering);
- usikkerhed om principper for udmøntning og *fuldbyrdelse* (sikring, døgnanbringelse, udslusning til ambulanseregion, overgang til efterværn);
- ufleksible *ydre rammer* (længstetider, institutionstyper, reaktioner ved sammenbrud);
- uforholdsmæssig *indgrebsintensitet* og mangel på *proportionalitet*;
- uholdbar decentralisering af *planlægning og styring*;
- utilstrækkelig basis for rekruttering og fastholdelse af kvalificeret *personale*;
- fravær af *ensartethed, forudsigelighed* og grundlæggende *retssikkerhed* på alle processens stadier.

I lyset af disse iagttagelser fastslås det, **at** ungdomssanktionen både principielt og på sine egne præmisser savner legitimitet, **at** den som straf er uretfærdig, **at** den som behandling er fundamentalt ineffektiv, **at** den som socialretlig praksis er udtryk for et voldsomt indgreb i den individuelle frihed og personlige integritet, **at** den for personalet på ungdomsinstitutionerne giver urimelige arbejdsvilkår, og **at** ungdomssanktionen generelt repræsenterer et påtrængende

17. DECEMBER 2004

JØRN VESTERGAARD,
AFDELINGSLEDER
LEKTOR, LIC. JUR.

SANKT PEDERS STRÆDE 19
1453 KØBENHAVN K

TLF 35 32 33 45
FAX 35 32 33 34

jorn.vestergaard@jur.ku.dk
www.jur.ku.dk/retd

etisk problem, idet den er indført i strid med både forskningsbaseret kundskab, hensynet til elementær retssikkerhed og almindelig rimelighed.

Helt grundlæggende er der behov for initiativer med henblik på etablering af et vidensbaseret perspektiv, overordnet styring og løbende opfølgning, herunder i form af systematisk forskningsmæssig resultatkontrol og sammenligning af programmer og resultater.

En dom til ungdomssanktion indebærer et særdeles indgribende, langvarigt og skønsbetonet indgreb. Sanktionen er langt strengere end den dom til ubetinget fængsel, som ellers var forskyldt. Dette begrundes principielt med den behandlingsintention, som sanktionen hviler på. Sverige indførte i 1999 en sanktionen *sluten ungdomsvård*, der har samme målgruppe som den danske ungdomssanktion, men som er i langt bedre overensstemmelse med sædvanlige strafudmålingshensyn. Retten fastsætter en anbringelsestid, som skal stå i rimeligt forhold til den ellers forskyldte fængselsstraf. Rammen går fra to uger indtil fire år. Retten skal tage i betragtning, at domfældte ikke har adgang til prøveløsladelse. Tid tilbragt i varetægt eller surrogat herfor fradrages. Den faktiske anbringelsestid må ikke overstige den straffetid, som ellers ville blive afsonet i fængsel. Der er gode grunde til at ændre dansk lovgivning i retning af de svenske regler.

Efter de gældende regler om ungdomssanktionen fradrages varetægtstid ikke i den samlede længstetid for den del af sanktionen, som indebærer institutionsanbringelse. Dette skaber ulighed mellem domfældte og virker uretfærdigt. Under den tilsvarende svenske ordning trækkes varetægtstiden fra. Det ville være rimeligt at foretage en lovændring, der giver domfældte med ungdomssanktion mulighed for varetægtsfradrag.

Det er et grundlæggende problem med ungdomssanktionen, at der ikke eksisterer en konkretiseret, koherent og bæredygtig vision for, hvad foranstaltningens indhold egentlig skal være, selv om sanktionen indebærer særdeles vidtgående og skønsbetonede indgreb i den personlige frihed og integritet. De unge anbringes under restriktive forhold i forholdsvis lange perioder med det formål at gennemgå en behandling, som ikke er nærmere defineret, og som man ikke kender virkningen af. Sanktionen udsætter unge lovovertrædere for pønale reaktioner, der er markant strengere end tariffen over for voksne kriminelle, og som frembyder store problemer i relation til grundlæggende retssikkerhedshen-

syn. Der er behov for at få afklaret, hvad der i praksis lægges i begrebet 'en struktureret, kontrolleret socialpædagogisk behandling', og at få klargjort, hvad den rette forståelse af begrebet efter de ansvarlige ministres opfattelse er.

De magtbeføjelser, som en dom til ungdomssanktion tillægger det sociale system, er særdeles vidtgående, og kriterierne for tildeling af begunstigelser og iværksættelse af restriktioner er overordentlig vage, f.eks. med hensyn til overførsel fra sikret regi til almindelig døgninstitution og senere til ambulansetilsyn samt i relation til spørgsmålet om tilbageførsel. Ministeren bedes redegøre for, om der agtes fremsat forslag om lovfæstelse af principperne vedrørende magtbeføjelser og begunstigelser, sådan som det generelt skete med vedtagelsen af straffuldbyrdelsesloven i 2000. Der er behov for en præcisering af de administrative forskrifter. Der desuden brug for målrettede tiltag med henblik på at ruste institutionernes ledelse og personale til på en betryggende måde at varetage hensynet til de anbragtes retssikkerhed.

Efter dom til ungdomssanktion tilbringer mange af de domfældte lang tid på sikret afdeling, også selv om de under sagen allerede har været anbragt på denne måde og efter institutionens opfattelse er parate til udslusning. Et ophold af længere varighed er en klar belastning, det opleves som en straf og kan vanskeliggøre behandlingsindsatsen. Der er behov for politiske og administrative initiativer til sikring af, at den domfældte snarest muligt overføres til almindelig anbringelse.

Unge med dom til ungdomssanktion har som regel et stort behov for støtte til indlæring og personlighedsudvikling, både af praktiske, boglige og sociale færdigheder. I en del sager har der ikke forud for dommen været anvendt hensigtsmæssige, målrettede og konsekvente hjælpeforanstaltninger, og dommen virker som en meget voldsom eskalering af indsatsen, der først kommer, når det er alt for sent. Der er behov for politiske og administrative initiativer for at sikre iværksættelse af en hensigtsmæssig social indsats, der fanger truede unge op i tide, før de havner i et kriminelt regi.

Nogle af de domfældte med ungdomssanktion har et meget lavt intelligensniveau eller er mentalt retarderede. Nogle er stærkt karakterafvigende. Nogle har misbrugsproblemer eller andre alvorlige psykiske problemer. Personalet er ikke rustet til at håndtere massive psykiske lidelser eller misbrugsproblemer, hverken i forhold til behandling eller til orden og sikkerhed. For de øvrige an-

bragte unge har fejlanbringelserne den virkning, at de konstruktive elementer i det socialpædagogiske projekt undermineres. Der er behov for politiske og administrative initiativer til sikring af, at der på domstidspunktet foreligger fyldestgørende oplysninger om eventuelle psykiske problemer, og at der efterfølgende iværksættes hensigtsmæssige foranstaltninger.

Ungdomsinstitutionernes beredskab er mangelfuldt, når det drejer sig om at klare aggressiv og voldelig adfærd samt modvirke rømninger og behandlings-sammenbrud. Efterfølgende placering volder ofte problemer med brudt behandlingskontakt og forringelse af behandlingsudsigterne til følge. Der er behov for politiske og administrative initiativer for at rette op på forholdene.

Personalet på ungdomsinstitutionerne har store problemer med at forklare de unge med dom til ungdomssanktion, hvad projektet egentlig går ud på. Både ansatte og klienter har overvejende den uholdbare opfattelse, at det grundlæggende formål med ungdomssanktionen er at straffe, ikke at behandle. Der er behov for politiske og administrative initiativer for at bibringe de ansatte de fornødne kundskaber om regelgrundlaget og behandlingsintentionerne.

Med venlig hilsen

Jørn Vestergaard

Unge kriminelle i strafferetten og socialretten

*Jørn Vestergaard*¹

»Kampen mod ungdomskriminalitet fortsætter og skal intensiveres. Vi skal bruge erfaringerne til at målrette indsatsen til det, der har dokumenteret effekt... «

VK-regeringen, Supplerende regeringsgrundlag 27.08.2003

»Vi er nødt til at vise konsekvens. Der er for meget rundkreds i det danske social- og undervisningssystem og for lidt kontant afklapsning. Vi vil ikke finde os i, at de griner af det danske samfund.«

Anders Fogh Rasmussen

formand for partiet Venstre, pt. statsminister, BT 27.10.2000

For mange lovovertredere er mødet med strafferetten også et møde med socialretten.² Forholdet kan også udtrykkes på den måde, at for beslutningstage-re i strafferetten kommer socialretten i mange tilfælde ind i billedet, og dette kan ske på stort set alle trin under strafforfølgning og fuldbyrdelse af straffet-retlige sanktioner. Der kan være tale om et valg mellem anvendelse af det ene eller det andet regelsæt i det videre forløb. Der kan også være tale om integrering af foranstaltninger, sådan at den samlede regulering af indsatsen må findes i såvel strafferetten som socialretten, lovteknisk ofte med henvisning fra førstnævnte til sidstnævnte regelsæt. Og der kan være tale om, at strafferetten og socialretten supplerer hinanden, f.eks. ved at socialretlige foranstaltninger

1. Forfatterens artikel dannede baggrund for et oplæg ved Det XIII. Nordiske Kriminalistmøde, Helsingfors, juni 2004.
2. Hovedpunkterne i dansk lovgivning om den strafferetlige og socialretlige indsats over for risikoungdom og unge lovovertredere er gennemgået i bogen *Strafansvar*, særligt kap. 3, Greve & Vestergaard 2002. Fra strafferetten er der også tætte forbindelseslinjer til andre velfærdsretlige områder, herunder ikke mindst sundhedsretten; se herom f.eks. Koch 1991; Engbo 2001. Se også Rigsadvokatens meddelelse nr. 5, 2003.

Jørn Vestergaard

komplementerer de strafferetlige fuldbyrdelsesregler – eller ligefrem kompenserer for problemer genereret af straffesystemet. Forholdet kan også være det, at en strafferetlig foranstaltning har inkorporeret socialretlige elementer eller figurer i kraft af at omfatte en behandlings- eller velfærdsdimension.³

Det er heller ikke ukendt, at socialretten kan have tvangsbetonede eller ligefrem pønale elementer. Forholdet mellem den sociale klient som service-modtager og det sociale system som service-leverandør er grundlæggende set en asymmetrisk magtrelation. Det er i mange sammenhænge klienten, der for at få en ydelse må indordne sig under et givet paradigme, ikke institutionen eller den individuelle socialarbejder.⁴ Så på mange måder kan det være nærliggende at opfatte strafferetten og socialretten som fætter og kusine.⁵

Det kan være svært nok at etablere og effektuere et system med rent pønale sanktioner på en måde, der i rimelig grad er konsistent og lader sig legitimere i relation til idealer og principper vedrørende retfærdighed, retssikkerhed og personlig integritet. Herom vidner generationers bidrag til såvel den teoretiske som den praktiserede strafferet. Enhver tænkelig model rejser endeløse spørgsmål om en rimelig – ideelt set den rette – balance med hensyn til sanktionernes repressive og præventive elementer. Mange af de samme spørgsmål rejser sig i relation til et hvilket som helst offentligt socialt servicesystem – for myndighedsudøvelse, der har som formål at yde hjælp/støtte/service/behandling, kan aldrig foregå alene på klientens betingelser og i fuld respekt af vedkommendes autonomi og individuelle behov, men vil altid blive udøvet i et univers, hvor det er systemet og dets repræsentanter, der har den endegyldige magt til at definere/diagnosticere/kategorisere/styre/afgøre/kontrollere/reagere. Omdrejningspunktet i socialt arbejde er selvsagt ikke undertrykkelse af klienterne, men hjælp til at blive socialt kompetente, ansvarlige og agtværdige medborgere, dvs. myndiggørelse eller *empowerment*.⁶ Men denne 'medborgerskabs-teknologi' praktiseres ikke i et magtfrirum.⁷

Ved en forening af strafferetlige og socialretlige designs kompliceres problematikkerne yderligere.⁸ Både teoretisk og praktisk indebærer selve kombi-

3. Grundlæggende oplysninger om ungdomskriminalitet i Norden er behandlet i Nord 2000:30. En oversigt over svensk ret findes hos Thunved et al. 2003. Om norsk ret, se Falck 1998; Mørch, Snoek & Syse 1998; Falck & Havik 2000; NOU 2000:12; St.meld. 17, 1999-2000; St.meld. 40, 2001-2002. Finske forhold er belyst af Ungdomsbrottskommissionen, jf. Kommittébetänkande 2003:2. Et komparativt perspektiv på nordisk lovgivning er præsenteret af Hestbæk 1998.
4. Se herom f.eks. Järvinen & Mik-Meyer 2004.
5. Jf. Ketscher 1998.
6. Se Villadsen 2004 s. 194; Andersson 2004.
7. Mange socialarbejdere har dog tilsyneladende en forholdsvis lav bevidsthed herom, og den faglige litteratur er gennemgående påfaldende tavs om problematikken.

Unge kriminelle i strafferetten og socialretten

nationen en række selvstændige skismaer i relation til foranstaltningernes bagudrettede og fremadrettede aspekter og dermed til adækvans og effektivitet, individualisering og ensartethed, proportionalitet, retssikkerhed etc.

Det er ikke mindst i sager vedrørende socialt og kriminelt tungt belastede unge, at konfliktstoffet manifesterer sig systematisk, både teoretisk og praktisk. For i sådanne sager kommer såvel de strafferetlige som de socialretlige grundhensyn til fuld udfoldelse, og et *clash* er uundgåeligt. Straf og behandling/støtte/hjælp/forsorg er ikke forenelige midler i samme overordnede formåls tjeneste, og en blanding må nødvendigvis fostre modsigelser og praktiske brydninger.⁹ Såvel den teoretiske som den empiriske dokumentation herfor er overvældende og uomgængelig. Ikke desto mindre bygger megen lovgivning på en postulerende og til tider næsten besværgende fusions-tankegang. Behovet for at tro på nytten af at kombinere retributive og opbyggelige elementer i individualpræventive foranstaltninger over for unge lovovertrædere er en realitet på alle niveauer af det kriminalpolitiske beslutningsunivers. De social-psykologiske forklaringer på dette fænomen er komplicerede og skal ikke belyses her.

Fokus i det følgende vil blive rettet mod behovet for at minimere skadevirkningerne af den pønale behandlingsoptimisme og mulighederne for at dæmpe dennes dysfunktioner så meget, at der bliver plads til konstruktive og humane tiltag, som bygger på respekt for menneskelig værdighed og integritet samt grundlæggende retsstatslige værdier.

Nogle vendinger i dansk kriminalpolitik

En periode med humanisering af kriminalpolitikken kulminerede ved udgangen af 1970'erne. Opstramninger i forhold til unge kriminelle blev sat på dagsordenen i midten af 1980'erne af den konservative justitsminister Erik Ninn-Hansen, som bl.a. lancerede tanken om indførelse af såkaldte 'sociale kontrakter' over for unge lovovertrædere, der ikke er kommet ind i et mere fast kriminalitetsmønster.¹⁰ Efter flere tilløb blev ordningen gennemført med *ungdomskontrakter* som vilkår i forbindelse med tiltalefrafald.¹¹ Efterlever lovovertræderen de aftalte vilkår, registreres lovovertrædelsen kun på vedkommendes

8. Praksis i forbindelse med velfærdsydelser frembyder selvsagt også mangfoldige selvstændige og specifikke problemstillinger, herunder vedrørende prioritering og metodik. Om de sociale myndigheders praksis i sager vedrørende unge, se en række nyere publikationer fra Socialforskningsinstituttet, f.eks. Bonke & Kofoed 2001; Egelund & André Thomsen 2002.
9. Et kritisk perspektiv på sammenblandingen af straf og behandling er for nylig blevet præsenteret i den svenske betænkning Unga lagöverträdare, 2002.
10. Se nærmere Vestergaard 1991.

Jørn Vestergaard

straffeattest i 1 år, hvor et tiltalefravalg med vilkår ellers fremgår af straffeattesten i 2 år.¹²

Behandling af mindre alvorlige straffesager i såkaldte *konfliktråd* er som koncept et produkt af den humane kriminalpolitik. Her i landet er tanken aldrig kommet til fuld praktisk udfoldelse. I en årrække har en sådan model været praktiseret som forsøg i tre politikredse. Til trods for stærke ønsker fra oppositionen om udvidelse til en landsdækkende ordning er der i regeringens aktuelle budgetaftale imidlertid ikke blevet plads hertil. I andre nordiske lande har man omfattende og positive erfaringer med sådanne ordninger.¹³

Senest er det de mest belastede unge, der har påkaldt sig den største interesse. På dette område blev der i 2001 indført en særlig *ungdomssanktion*.

Ungdomssanktionen

Det bedste, der kan siges om ungdomssanktionen, er nok, at den med sin indgribende karakter er særligt egnet til illustration af de grundlæggende problemer, skismaer og dilemmaer, som manifesterer sig ved udformningen og praktiseringen af foranstaltninger over for socialt belastede unge kriminelle.¹⁴

Ungdomssanktionen er formelt set et alternativ til ubetinget fængselsstraf.¹⁵ Foranstaltningen idømmes af domstolene efter indstilling fra kommunen. De sociale myndigheder udarbejder deres anbefalinger på grundlag af skøn, og der anvendes ikke videnskabeligt baserede instrumenter til risikobedømmelser. Kommunen har også ansvar for ungdomssanktionens fuldbyrdelse.¹⁶

Målgruppen omfatter alle unge lovovertrædere, som dømmes for 'alvorlig kriminalitet', og som på gerningstiden var mellem 15 og 18 år. Formålet med

11. En tilsvarende ordning er foreslået af den finske Ungdomsbrottskommissionen, jf. Kommittébetänkande 2003:2. I Finland har man i øvrigt en regional forsøgsordning med 'ungdomsstraff', der er en betinget dom med vilkår om 'övervakarsamtal, uppgifter och program som främjar den sociala funktionsförmågan'. Erfaringerne er blandede, se Marttunen & Takala 2002. Alligevel har regeringen i et aktuelt lovforslag lagt op til at gøre ordningen permanent og landsdækkende samt at lade omfatte også aldersgruppen 18-20 årige, jf. prop. 102, 2004.
12. Som justitsminister 1980-81 fik professor, dr. jur. Ole Espersen udvirket, at strafbare forhold begået af børn under 15 år ikke længere blev optaget i Det Centrale Kriminalregister, medmindre det drejede sig om alvorligere forhold. De nugældende bestemmelser herom findes i bkg. 218, 2001, bilag 2, pkt. 11. Ole Espersen har også ved andre lejligheder været foregangsmand i bestræbelser på en selektiv og differentieret anvendelse af straffeattester, se f.eks. et indlæg i Politiken 20. januar 1996.
13. I Finland har Ungdomsbrottskommissionen nu foreslået at gøre ordningen med 'förlikning' landsomfattende.
14. Pladsen her tillader kun en forholdsvis summarisk redegørelse for regler og praksis. For en mere udførlig gennemgang henvises der til Vestergaard 2003a & 2004.

Unge kriminelle i strafferetten og socialretten

indførelsen af ungdomssanktionen var at sikre en mere 'effektiv og konsekvent' indsats for at 'rette op' på 'den hårdeste kerne af socialt belastede og utilpassede unge'. Den sociale lovgivning gav – og giver stadig – ganske vid adgang til anbringelse i døgninstitution og til anvendelse af andre foranstaltninger, herunder uden samtykke, så behovet for et andet hjemmelsgrundlag var i høj grad diskutabelt.¹⁷

Indholdet i ungdomssanktionen skal være en 'længerevarende' og 'struktureret, kontrolleret socialpædagogisk behandling' med 'konsekvens' og 'et element af fastholdelse'. Den samlede varighed af sanktionen er 2 år. Rammen er ophold på døgninstitution efterfulgt af en ambulant udslusningsfase med tilsyn. Institutionsopholdet indledes på sikret afdeling, typisk i 2 måneder, max. i 1 år. De fleste sikrede afdelinger rummer også unge anbragt efter den sociale lovgivning, nu helt ned til 12 år,¹⁸ samt unge i varetægtssurrogat eller under mentalobservation, så klientellet er meget sammensat, og udskiftningshyppigheden for de anbragte er høj.¹⁹

På grund af dommenes udformning og organisatoriske barrierer tilbringer mange af de domfældte lang tid på sikret afdeling, også selv om de under sagen allerede har været anbragt på denne måde og efter institutionens opfattelse er parate til udslusning. For nogle unge kan anbringelsen i sikret afdeling sikkert betyde en tiltrængt time-out, så de kommer på afstand af deres hidtidige miljø og falder til ro; men et ophold af længere varighed er en klar belastning og opleves som en straf. I nogle tilfælde er det formentlig helt unødvendigt, at

15. Sanktionen har hjemmel i straffeloven, jf. en ny bestemmelse i strl. § 74 a. Supplerende regler er fastsat i den sociale lovgivning, jf. lov om social service § 58, stk. 2. Afledte ændringer blev foretaget i straffelovens § 88, stk. 5, § 89 a, § 95 og § 97, stk. 2, nr. 1. Med nævnte lov 469, 2001 blev der indsat en ny bestemmelse i lov om social service § 58, stk. 2. Se i øvrigt magtanvendelsesbekendtgørelsen, bkg. 620, 2001 § 4, nr. 6, § 5, stk. 4 og 5, § 8, stk. 7; Socialministeriets vejledning om servicelovens regler om særlig støtte til børn og unge, vejl. 4 af 16. januar 2002 pkt. 81-85 (handleplaner), pkt. 86-90 (ungdomssanktionen) samt pkt. 247 (finansiering).
16. I andre lande er det kriminalforsorgen, der udreder spørgsmålet om sanktionsvalg og har ansvar for fuldbyrdelsen, hvilket næppe svækker professionalismen i tilgangen eller de unges retssikkerhed. I nogle politikredse har man ønsket at inddrage kriminalforsorgen for at få udarbejdet personundersøgelser, hvilket også er sket i en del af de afgjorte sager. Se herom Socialministeriets vejledning om særlig støtte til børn og unge, vejl. 4 af 16. januar 2002 pkt. 81. I Odense og visse andre steder forelægges nogle sager for et tværsektorielt samråd for kriminelle unge. Kriminalforsorgen er efter det oplyste ikke indstillet på i en eventuel personundersøgelse at udtale sig om den unges egnethed til at modtage en ungdomssanktion.
17. De sociale myndigheder har i praksis været tilbageholdende med hensyn til institutionsanbringelse uden samtykke. Til gengæld har Danmark nordisk rekord med hensyn til mere eller mindre frivillige anbringelser. Se nærmere Hestbæk 1998.

Jørn Vestergaard

observationsfasen foregår i sikret institution. Efter afsluttet observation må nogle af de unge vente meget længe på overførsel fra sikret afdeling til almindelig døgninstitution, i enkelte tilfælde i op til et halvt år eller længere. Ofte foregår overførsel til åbent regi ret hovedkulds og uden passende inddragelse af den unge.²⁰ Der er mangel på anbringelsesmuligheder, som er velegnede til de vanskeligste unge. Kun i begrænset omfang er åbne pladser øremærket til unge med ungdomssanktion, og institutionerne har ikke modtagepligt.

Den samlede varighed af institutionsopholdet er som udgangspunkt 1 år og 6 måneder. Efter ny kriminalitet kan sanktionen og den samlede opholdstid forlænges med op til 6 måneder. Sanktionen kan ikke konverteres til fængsel, så den unge kan ikke 'provokere sig ud af' sanktionen.

Varetægtsid fradrages ikke i den samlede længstetid for sanktionen. Den domfældte har ikke mulighed for prøveløsladelse.

Det forventede antal domme til ungdomssanktion var ca. 35 årligt. Det faktiske antal domme er blevet det dobbelte, dvs. ca. 60 årligt.²¹ Mere end halvdel af de domfældte har en anden etnisk baggrund end dansk.

Mange af de unge er dømt for alvorlig og/eller omfattende kriminalitet, til dels personfarlig. I nogle sager er kriminaliteten dog mindre alvorlig, og samlet set er der betydelig variation med hensyn til strafværdighed. Nogle kommuner og nogle dommere har kun begrænset erfaring med disse sager, hvilket ikke bidrager til en ensartet praksis.

I mange sager har de unge massive sociale og personlige problemer, og der har forud for dommen været iværksat diverse foranstaltninger efter den sociale lovgivning. I disse sager er der et helt åbenbart behov for støtte til indlæring og personlighedsudvikling, både af praktiske, boglige og sociale færdigheder. I en del sager er det imidlertid langt fra iøjnefaldende, at der på et tidligere tidspunkt i den unges tilværelse er anvendt hensigtsmæssige, målrettede og konsekvente hjælpeforanstaltninger. Dommen til ungdomssanktion er derfor udtryk

18. I den sociale lovgivning er den generelle aldersgrænse for anbringelse i sikret afdeling pr. 1. juni 2004 sat ned fra 15 år til 12 år, jf. ændring ved bkg. 399 27. maj 2004 af magtanvendelsesbekendtgørelsens § 5, stk. 1. Derved er den kriminelle lavalder reelt sat ned administrativt, men uden de retsgarantier, som i straffeprocessen er knyttet til en frihedsberøvelse.
19. Antallet af sikrede pladser er på kort tid blevet fordoblet til ca. 88 på landsplan. Det er i øvrigt vedtaget at oprette 15 supersikrede pladser til meget voldelige unge, 10 sikrede pladser til børn under 15 år og 20 særlige pladser til unge med anden etnisk baggrund end dansk.
20. Se nærmere Andersen et al. 2004; Andrén Thomsen et al. 2003.
21. Også i Sverige har man kunnet iagttage en klar tendens til 'net-widening' i relation til unge lovovertrædere, se således Granath 2002; Levin 1998; Victor 1995. Indførelse af sanktionen 'sluten ungdomsvård' i 2000 betød således en syv-dobling af antallet af frihedsberøvede unge.

Unge kriminelle i strafferetten og socialretten

for et drastisk spring i indgrebsintensitet i den individuelle sag. Det er påfaldende, at der ikke på forudgående stadier er iværksat adækvate foranstaltninger, og idømmelsen af en ungdomssanktion fremstår i disse sager som en ulogisk eskalering af indsatsen. Generelt er det et paradoks at prioritere ressourcer til en indsats, der først intensiveres, når det i mange tilfælde er alt for sent.

Nogle af de domfældte har et meget lavt intelligensniveau eller er ligefrem mentalt retarderede. Nogle er stærkt karakterafvigende. Nogle har misbrugsproblemer. En ikke ubetydelig del har alvorlige psykiske problemer.²² I nogle tilfælde har der ikke foreligget fyldestgørende oplysninger på domstidspunktet, i andre er der blevet idømt ungdomssanktion til trods for markante kontraindikationer, og den efterfølgende screening på de sikrede afdelinger er ikke systematisk. Anbringelse af disse unge i en socialpædagogisk døgninstitution er efter omstændighederne en utilstrækkelig eller helt inadækvat foranstaltning, som kan være en særdeles alvorlig belastning både for dem selv og omgivelserne med ganske negative resultater til følge.²³ Personalet er ikke rustet til at håndtere massive psykiske lidelser eller misbrugsproblemer, hverken i forhold til behandling eller til orden og sikkerhed. Oplevelsen af, at klienter har et socialt funktionsniveau svarende til mindre børns, kan bidrage til at skabe en oplevelse af legitimitet med hensyn til iværksættelse af tvivlsomme tvangsmæssige tiltag. Udadreagerende unge med behandlingskrævende psykiske problemer undergives restriktioner i stedet for behandling, ultimativt ved overførsel til arresthus eller psykiatrisk voksenafdeling. For de øvrige anbragte unge har fejlanbringelserne den virkning, at de konstruktive elementer i det socialpædagogiske projekt undermineres.

For nogle af de unges vedkommende burde andre foranstaltninger have været iværksat i det sociale system eller i psykiatrien. For andre findes der aktuelt ingen adækvate foranstaltninger, og det er omdiskuteret og uafklaret, hvilke alternativer, der bør etableres, og i hvilke regier. Der er indgået politisk aftale om udbygning af børne- og ungdomspsykiatrien; men der peges også på et behov for oprettelse af sikrede afdelinger med særlig psykiatrisk bemanding og kompetence i misbrugsbehandling. Etablering af et mobilt team af psykiatere og psykologer som støtte for døgninstitutionerne har været nævnt. Der er indgået politisk aftale om en særlig supersikret afdeling. En institution med udvidede magtbeføjelser til anbringelse af 'hardcore' karakterafvigende unge har været foreslået, eventuelt under kriminalforsorgen (et 'pædagogisk arrest-

22. Jf. Gosden et al. 2003. Tilsvarende problemer er fundet i en finsk undersøgelse af domme til ungdomsstraf, jf. Marttunen & Takala 2002. Ungdomsbrottskommissionen har da også foreslået, at 'mental- eller misbrugerård' skal kunne udgøre en væsentlig del af en revideret ordning med 'ungdomsstraff'.

23. Sundoph, & Julie Mauritzen.

Jørn Vestergaard

hus'). Og en generel udvidelse af magtbeføjelserne på de sikrede afdelinger er under overvejelse.

Institutionernes beredskab er gennemgående også bristfældigt, når det drejer sig om at klare aggressiv og voldelig adfærd samt modvirke rømminger og behandlingssammenbrud. Den domfældte kan ikke fremprovokere en konvertering af ungdomssanktionen til en fængselsstraf, dvs. blive 'smidt ud af' sanktionen; men den unge kan godt blive 'smidt ud af' en bestemt institution, og efterfølgende placering volder ofte problemer med brudt behandlingskontakt til følge.²⁴

Eskalering af indgrebsintensiteten

Dom til ungdomssanktion er en væsentligt mere indgribende, langvarigt og skønsbetonet foranstaltning end dom til ubetinget fængsel efter tidligere praksis. Begrundelsen for skærpelsen er først og fremmest den behandlingsintention, som sanktionen hviler på.²⁵

Efter tidligere praksis blev fængselsdømte unge som regel slet ikke sendt i fængsel, men anbragt i sociale institutioner, i hvert fald for en væsentlig del af straffetiden. Sådan havde regler og praksis udviklet sig efter Danmarks tiltrædelse af FNs børnekonvention i begyndelsen af 1990'erne. Opholdstiderne var korte, typisk nogle få måneder. Forskydningen fra dom til ubetinget fængsel over til ungdomssanktion er især sket i området for straffetider på op til ca. 3 måneder.

Mange domfældte giver udtryk for, at de hellere ville i fængsel end idømmes ungdomssanktion.²⁶ De unges præferencer kan til dels bero på, at det giver mere status og prestige i ungdomsgruppen at komme i spjældet end at blive dømt til terapi. Indstillingen kan også til dels skyldes, at utilpassede unge er trætte af socialpædagoger og demotiverede med hensyn til at indgå i terapeutiske udviklingsforløb, eller at de ligger under for den velkendte naive tro på positive effekter af fysisk afstraffelse og andre strenge og voldelige opdragelsesmetoder. Dette er imidlertid ikke hele forklaringen.

Rent objektivt udsættes unge, der dømmes til ungdomssanktion, for en særdeles indgribende foranstaltning, som er langt strengere end den dom til ubetinget fængsel, som formelt set er alternativet. Diskrepansen bliver særligt

24. Det er velkendt, at afbrydelser, instabilitet og inadækvat placering modvirker en positiv udvikling, jf. Andreassen 2003; Vinnerljung et al. 2001; Levin 1998; Hestbæk 1997; Sarnecki 1996; Daleflod 1996. Se i øvrigt Andersen et al. 2004 om den yo-yo-effekt, som praksis med hensyn til overførsel og tilbageførsel indebærer.

25. Se således Rapport om ungdomskriminalitet s. 127.

26. Dagbladet BT har ligefrem kørt kampagnejournalistik om unge kriminelle med indvandrerbaggrund på historien om Isam, en ung palæstinenser, som foretrak at blive smidt i fængsel frem for at blive idømt ungdomssanktion. Artiklerne blev fulgt op med en bog om Isams historie.

iøjnefaldende, hvis der i samme sag er domfældte over 18 år, som 'slipper med' fængsel. Omvendt kan der – i samme eller andre sager – være andre domfældte, som dømmes til ungdomssanktion, men for langt mere omfattende og/eller alvorlig kriminalitet.

De magtbeføjelser, som en dom til ungdomssanktion tillægger det sociale system, er særdeles vidtgående og ubestemte, hvorved grundlæggende hensyn til retssikkerheden sættes på en hård prøve. Kriterierne for tildeling af begunstigelser og iværksættelse af restriktioner er overordentligt vage. Dette er ikke bare tilfældet med hensyn til overførsel fra sikret regi til almindelig døgninstitution og senere til ambulansetilsyn, men også i relation til spørgsmålet om tilbageførsel. Udøvelse af magt er reguleret administrativt i bekendtgørelsesform, hvilket står i skarp kontrast til den lovmæssige regulering, som i 2000 blev gennemført med hensyn til straffuldbyrdelse, og til den nylige lovfæstelse af reglerne om straffeprocessuelle tvangsindgreb over for børn under den kriminelle lavalder.²⁷ Det sociale system er i øvrigt slet ikke professionelt gearret til at varetage de hensyn til proportionalitet og retssikkerhed, som der er tradition for at fokusere på i kriminalforsorgen og resten af straffesystemet.²⁸ Dette er i særlig grad problematisk i forbindelse med institutionsforløb, hvor den domfældtes forhold og vilkår i høj grad bestemmes af en individualiseret og subjektivt præget bedømmelse af vedkommendes evne og vilje til at 'rette op' på sin situation.²⁹ Erfarne klienter lærer betydningen af at kunne begå sig i de forhandlingssituationer, som defineres og administreres af institutionen. De socialt begavede klienter tilegner sig let koderne, mens de svagere har svært ved at leve op til systemets forventninger. Omstillingsparathed er måske kun til pynt og stikker ikke dybere. Adfærden på institutionen bliver et slalomløb igennem systemets normer, og de svagt udrustede står ikke distancen.

Udformningen af regelsættet omkring ungdomssanktionen afspejler en – genopvakt tiltro til, at kriminelle kan resocialiseres ved hjælp af restriktioner, anbringelse på institution og behandling under tvang. Man kunne tro og håbe,

27. Lov om fuldbyrdelse af straf mv. 432 af 31. maj 2000, hhv. lov 443 af 9. juni 2004 om ændring af retsplejeloven.
28. Det fortjener en nærmere overvejelse at flytte ansvaret for fuldbyrdelsen af strafferetlige foranstaltninger over for unge fra den sociale sektor til kriminalforsorgen, sådan som man kender eksempler på fra andre lande.
29. Også på kriminalforsorgens område kendes problematikken mere end vel. Regler og praksis vedrørende prøveløsladelse er i tiltagende grad blevet en klar illustration heraf, efterhånden som andelen af afslag på løsladelse efter udståelse af to tredjedels tid er vokset markant, se herom Vestergaard 2001. Problemstillingen er for nylig blevet yderligere accentueret med indførelse af en adgang til prøveløsladelse efter halv tid af domte, der 'har ydet en særlig indsats for ikke på ny at begå kriminalitet, herunder ved at deltage i behandlings- eller uddannelsesforløb', jf. strl. § 40 a; se herom Engbo 2004. En 'noget-for-noget' praksis bliver let 'noget-for-nogen – ingenting-for andre'.

Jørn Vestergaard

at denne neo-behandlingsoptimisme var udtryk for en mere sofistikeret forståelse af de relevante sammenhænge end den modernitetens behandlingsoptimisme, som prægede første del af forrige århundrede, og som af gode grunde blev afskrevet som uholdbar både ud fra sit eget rationale og i lyset af et konkurrerende – såkaldt neo-klassicistisk – paradigme, der satte almenprævention, strafværdighed og proportionalitet i forgrunden frem for individualprævention, behandling under tvang og tidsbestemthed. Men ungdomssanktionens grundlæggende rationale er ikke nyt eller anderledes end den ideologi, som børneværnets institutioner og ungdomsfængslet byggede på for hundrede år siden og et stykke tid derefter.³⁰

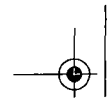
Ungdomssanktionens defekte rationale

Det grundlæggende problem med ungdomssanktionen er, at der ikke eksisterer en konkretiseret, koherent og bæredygtig vision for, hvad foranstaltningens indhold egentlig skal være. Der savnes såvel et kundskabsmæssigt som et etisk fundament under en ordning, der indebærer særdeles vidtgående og skønsbetonede indgreb i den personlige frihed og integritet, som udsætter unge lovovertrædere for pønale reaktioner, der er markant strengere end tariffen over for voksne kriminelle, og som frembyder store problemer i relation til grundlæggende retssikkerhedshensyn.

Lovgivningsmagten og de fuldbyrdende myndigheder har fastlagt de ydre, strukturelle og kapacitetsmæssige rammer for sanktionen, herunder kompetenceplacering, indgrebenes varighed, anbringelsesstedernes art, reaktionsmulighederne, etc. Men en nærmere overvejelse over og fastlæggelse af, hvad 'en struktureret, kontrolleret socialpædagogisk behandling' skal gå ud på, hvis man skal gøre sig håb om, at indsatsen 'retter op på' den unge, har man ikke foretaget. Man har satset betydelige ressourcer på at udbygge og indrette institutionspladser og forsyne dem med personale. Man har i loven pålagt kommunerne at udarbejde individuelle handleplaner for den enkelte unge.³¹ Men man har henskudt det til mere eller mindre lokale initiativer i de enkelte dele af systemet at få rammerne i det generelle koncept udfyldt.

De unge anbringes under restriktive forhold i forholdsvis lange perioder med det formål at gennemgå en behandling, som ikke er nærmere defineret, og

30. Om den historiske oprindelse og udvikling af børne- og ungdomsforsorgen og dens institutioner i de nordiske lande, se Stang Dahl 1978/1992 (Norge); Grothe Nielsen 1986 og Løkke 1990 (Danmark); Levin 1998 og Svensson 1998 (Sverige). Se tillige Platt 1977; Rothman 1971 & 1980. Om ungdomsfængslets historie, se Kyvsgaard 1977.
31. Praksis med hensyn til handleplaner er usikker og uensartet, og i nogle tilfælde savnes handleplanen helt. Politikere i Folketinget har med god grund efterspurgt præcise, konkrete og realistiske handleplaner, som systematisk skal følges op og efter behov justeres i samarbejde med den unge. Fra folketingsåret 2003-04, se i øvrigt behandlingen af beslutningsforslagene B 75, B 117, B 131, B 202, B 203 samt af lov 129, 2004.



som man ikke kender virkningen af. Der forudsættes et paradigmeskift med hensyn til den social-pædagogiske tilgang; men der er stor usikkerhed om, hvad det i teori og praksis betyder at bevæge sig fra en anti-autoritær, dialog- og motivations-orienteret pædagogik til en 'konsekvens-orienteret pædagogik'. Konsekvens kan jo indebære mange, helt forskelligartede reaktioner. I den ene ende af spektret fører konsekvens til rigid og ensidig regel-baseret diskvalifikation, opgivelse, indberetning og straf – i den anden ende til relations-pædagogisk opjustering og intensivning af personorienteret omsorg og støtte.

Medarbejdernes faglige og personlige holdninger til udøvelse af kontrol og magt er i øvrigt meget uensartede.³² Denne uklarhed medfører bl.a., at personalet på institutionerne har store problemer med at forklare de domfældte, hvad projektet egentlig går ud på.³³ Efter det foreliggende har både ansatte og klienter overvejende den – helt uholdbare, men forståelige – opfattelse, at det grundlæggende formål med ungdomssanktionen er at straffe, ikke at behandle.³⁴ Særlig udtalt er personalets famlen nok på de sikrede afdelinger, hvor beredskabet til en systematisk behandlingsindsats har været svagt og tilfældighedspræget, dels på grund af institutionernes sikringsfunktion, dels på grund af vanskeligheder med at opnå stabilitet i bemandingen. Forvirringen er ikke ligefrem befordrende for et konstruktivt forløb.

Ungdomssanktionen blev skabt på meget kort tid som det resolute svar på problemet med de utilpassede unge, da dette manifesterede sig i offentlighedens bevidsthed med nogle sager om andengenerations-indvandrere i sommeren 2000, herunder især et par sager om såkaldt gruppe-voldtægt. Sagerne forstærkede de velkendte krav om sænkning af den kriminelle lavalder, straksdomme, straks-afsoning og andre ønsker om øget repression. Denne proces er i sig selv et interessant eksempel på tendensen til, at kriminalpolitikken præges af signallovgivning, der tages i brug for at vise politisk handlekraft og kontrol.³⁵ Sådanne initiativer og aktiviteter kan efter omstændighederne være mere eller mindre velbegundede og legitime; men de kan også tage en helt gal retning, hvilket ikke mindst beror på et medieskabt pres på politikkerne, som med eller mod deres personlige overbevisninger drives ud i en kollektiv, overdreven *pay back* tænkning.³⁶

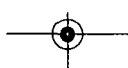
Da ungdomssanktionen blev kreeret, var der ikke tid til eller interesse for at basere nyskabelsen på systematiske forskningserfaringer. Det er en trist konstatering, men det ville selvsagt være naivt at forvente en sådan rationalitet, så

32. De ansattes faglige forudsætninger er i øvrigt særdeles varierende, og personaleudskiftningen er ganske betragtelig.

33. Jf. Andersen et al 2004 s. 158, smh. Levin 1999 s. 173.

34. Jf. Andrén Thomsen et al. 2003 s. 34; Sundoph & Mauritzen 2004 s. 19.

35. Om kriminalpolitikken som middel til sikring af systemlegitimitet, se Mathiesen 2000; Cohen 1985; Rothman 1971.



Jørn Vestergaard

det får så være. Værre er det egentlig, at de relevante myndigheder heller ikke efter indførelsen af ungdomssanktionen har taget ansvar for på en systematisk måde at få det bedst mulige ud af konceptet ved at udmønte intentionerne på en sammenhængende og forsvarlig måde.

Kommunerne, institutionerne og de enkelte medarbejdere må improvisere sig frem på basis af varierende tradition, praksis, erfaring, ideologi, fagetik, ressourcer etc. Anbefalinger af sanktionsvalg, valget af institution og restriktioner samt den konkrete behandlingsindsats beror i det væsentlige på subjektive vurderinger og de placeringsmuligheder, som er til rådighed på et givet tidspunkt. I bedste fald er der tale om lokale metodeudviklingsprojekter, herunder med henblik på bedre screening for psykiatriske problemer.³⁷

Den kritiske, græsrods-prægede del af det socialpædagogiske fagmiljø forsøger heroisk at frigøre sig fra fortidens berøringsangst i forhold til magt- og myndighedsudøvelse som uomgængeligt element i metodikken og at udvikle en ny bevidsthed om empatisk, legitim og konstruktiv autoritetsudøvelse i personlige og lokale relationer, men tager kompromisløst afstand fra standardisering og centralisering af metoder.³⁸

På alle niveauer savnes der gennemgående et vidensbaseret perspektiv, overordnet styring og løbende opfølgning.³⁹ For den enkelte medarbejder er den daglige opgave en krævende personlig og faglig udfordring, og risikoen for nederlag og hurtig udbrænding er stor.

Enkelte amter og institutioner har udarbejdet principprogrammer, men i almindelighed eksisterer der ikke empirisk baserede visiteringskriterier, standardiserede beskrivelser af arbejdsmetoder eller 'god praksis', endsige differentierede behandlingsprogrammer og manualer, for ingen instans har taget samlet ansvar for udarbejdelse af sådanne. I lyset heraf kan der selvsagt ikke foretages en systematisk forskningsmæssig resultatkontrol eller sammenligning af programmer og resultater.

Behovet for evaluering og empirisk forskning har egentlig heller ikke påkaldt sig synderlig interesse.⁴⁰ I takt med tidens toner er der ganske vist støttet og rekvireret nogle spredte undersøgelser.⁴¹ Dette kan i bedste fald være bedre end ingenting, men kan også bidrage til at legitimere og tilsløre, at man spiller

36. Fænomenet er velkendt også i andre nordiske lande, f.eks. i forbindelse med nogle sager om unges voldskriminalitet i Finland sommeren 2001. Om svenske forhold, se Estrada 1999 & 2001. Vedrørende kriminalpolitik som produkt af stemningsbølger, se desuden Vestergaard 2003b; Balvig 2000b & 2003; Andersson 2002; Laursen 2001; Garland 1996 & 2001; Levin 1998; Victor (ed.) 1995; Goode & Ben-Yehuda 1995; Sparks 1995; Cohen 1972. Om kriminalitet i danske medier, se Lund 2003.

37. F.eks. i Fyns Amt. Københavns Kommune har oprettet en sanktionsafdeling og iværksat en særlig personaleuddannelse, se nærmere www.kk.dk/praxis.

38. Se således Lihme 2004; jf. Villadsen 2004 s. 211 ff.

39. Jf. Bonke & Kofoed 2001.

Unge kriminelle i strafferetten og socialretten

hasard med den enkelte unges tilværelse. For såvel den lovgivningsmæssige udformning af rammerne om ungdomssanktionen som den konkrete udmøntning af dommene er i åbenbar og eklatant strid med de grundlæggende forskningserfaringer, som faktisk findes. De unge lovovertrædere og de sociale medarbejdere er taget som gidsler i et moralsk korstog og et perspektivløst eksperiment baseret på medieskabte folkestemninger. Det er hverken de unges eller almenhedens bedste, der varetages, og de vilde unge må endnu engang betale prisen for nogle kortsigtede politiske positionerings- og markeringsbehov.

Før vedtagelsen af ungdomssanktionen gav en række socialarbejdere og faglige organisationer med god grund udtryk for modvilje mod et koncept, der indebærer en sammenblanding af straf og behandling. Efterfølgende har man efterlyst retningslinjer for indsatsen, men ingen fået. Den utaknemmelige opgave, man er blevet pålagt, er på samme tid bunden og modsætningsfyldt. At der stadig savnes en konkretisering af udfyldningen og udmøntningen, er egentlig logisk nok. En motor, der er konstrueret af rustne stumper, som ikke passer ordentligt sammen, kan ikke tunes. Og det er mere end tvivlsomt, om den overhovedet kan drive køretøjet frem. For den er produceret og markedsført under falsk varebetegnelse. Den misvisende behandlings-etikette tilslører, at ungdomssanktionen først og fremmest er kendetegnet ved indgribende tvang og alvorlige pønale elementer, som i mange tilfælde rækker langt ud over, hvad strafværdigheden af den begåede kriminalitet i sig selv kan begrunde.

Sammenfattende kan de væsentligste problemer i forbindelse med ungdomssanktionen opregnes således:

- usikkerhed om sanktionens *indhold* (paradigme, substans, funktionsmåde, effekt);
- usikkerhed om *anvendelsesområde* (kriminalitetskrav, social profil);
- usikkerhed om den individuelle doms *konkretisering* (både indhold og koncipering);
- usikkerhed om principper for udmøntning og *fuldbyrdelse* (sikring, døgnanbringelse, udslusning til ambulante regi, overgang til efterværn);
- uflexible *ydre rammer* (længstetider, institutionstyper, reaktioner ved sammenbrud);

40. Kontrasten er markant i forhold til evalueringsintensiteten på de videregående uddannelser, f.eks. den juridiske, hvor optagelse er frivillig, mål, metoder og resultater er relativt veldokumenterede, og succesraten er høj og velkendt.

41. Bl.a. skal sektorforskningsinstituttet SFI, et amtsligt metodecenter og et forskersteam fra Psykologisk Institut AAU belyse, hvad der egentlig foregår, og Justitsministeriets forskningsenhed skal opføre, hvordan det går med tilbagefaldet i kriminalitet.

Jørn Vestergaard

- uforholdsmæssig *indgrebsintensitet* og mangel på *proportionalitet*;
- uholdbar decentralisering af *planlægning og styring*;
- utilstrækkelig basis for rekruttering og fastholdelse af kvalificeret *personale*;
- fravær af *ensartethed, forudsigelighed* og grundlæggende *retssikkerhed* på alle processens stadier.

Realiteten er, at ungdomssanktionen både principielt og på sine egne præmisser savner legitimitet. Som straf er den gennemgående hamrende uretfærdig. Som behandling er den fundamentalt ineffektiv. Som socialretlig praksis er den udtryk for et voldsomt indgreb i den individuelle frihed og personlige integritet. Som ansættelsesmæssig praktik repræsenterer den arbejdsvilkår, som kun de mest vedholdende ildsjæle kan stå model til gennem længere tid, hvis engagementet og jobtilfredsheden skal bevares. Generelt set repræsenterer ungdomssanktionen et kolossalt etisk problem. Sanktionen er ikke blot et beklageligt vildskud blandt mange skadelige arter, som i tidens løb har fået lov at slå rod i retspolitikens have, fordi man ikke vidste bedre, end at væksterne kunne forædles som nytteplanter. Ungdomssanktionen er indført i stik modstrid med både forskningsbaseret kundskab, hensynet til elementær retssikkerhed og almindelig rimelighed.

Forskningsbaseret kundskab om effekter af foranstaltninger over for unge lovovertrædere

Den internationale forskningslitteratur om resultaterne af behandlingsprogrammer for unge kriminelle viser grundlæggende to ting.⁴² For det første, at der anvendes forfærdeligt mange ressourcer på behandling og andre foranstaltninger, som ikke virker positivt, og som i vidt omfang forværrer problemerne.⁴³ For det andet, at der findes systematisk og pålidelig dokumentation for, at 'something works, but not anything'. Visse behandlingsprogrammer kan have relativt store positive effekter på social tilpasning og forebyggelse af kriminelt recidiv – vel at mærke under forudsætning af en målrettet og struktureret implementering. Forskningen viser først og fremmest følgende:

42. Den nyeste og mest kvalificerede gennemgang af den internationale forskningslitteratur er i Norden foretaget af Tore Andreassen 2003. Hans fortrinlige bog bygger først og fremmest på en gennemgang af såkaldte meta-analyser af effektstudier. Den er udgivet på både norsk og svensk og fortjener stor udbredelse blandt alle typer af kriminal- og socialpolitiske aktører.
43. Se således Kühlhorn 2002; Samecki 1999; Lipsey 1999a & 1999b; Levin 1997 & 1998; Kyvsgaard 1997 & 2001b; Grevholm & Kühlhorn 1997; Sherman et al. 1997; Bates et al. 1997; Daleflod 1996; Lösel 1995; Quay 1987. Se desuden Mathiesen 2000; Garland 1990; Stang Dahl 1978; Blegvad 1972; Christie 1961.

Unge kriminelle i strafferetten og socialretten

- Generelt set *kan* kriminelt recidiv reduceres med en systematisk indsats, *men* kun relativt lidt:
 - lav gennemsnitseffekt: +.09 (dvs. ca. 10%)
 - stor variation i resultater (både positive og negative)
 - dårligste effekt: -.40
 - bedste effekt: +.80
- Alt andet lige er resultaterne dårligst ved anbringelse på institution.
- Af kontrollerede studier viser op mod 1/3 negativ effekt.
- Såvel institutionstype, behandlingsindsats som klientsammensætning spiller ind.
- Dårlig implementering og manglende behandlingsintegritet giver dårligt resultat.
- Nogle unge bliver mere antisociale og kriminelle på grund af institutionsanbringelse.
- Risikoen for negativ smitte-effekt ved opsamling af utilpassede unge og identifikationen med anti-sociale subkulturer er markant.⁴⁴
- Rømninger og andre behandlingssammenbrud underminerer indsatsen.⁴⁵
- Positive effekter er ofte temporære og aftager efter institutionsopholdet.

Lige gyldigt, hvad man gør med utilpassede unge, fortsætter de fleste af 'øjeblikkets børn' med at vælge subkulturens flade vand, hvor de kan bunde, frem for normalitetens dybe vand, som de ikke formår at svømme i.⁴⁶ Men i lyset af nyere forskningsresultater er det ikke omsonst at iværksætte en socialpædagogisk indsats på grundlag af forskningsbaserede behandlingsprincipper. Sådanne skal bl.a. tage højde for, at unge med alvorlige adfærdsproblemer ikke er en homogen gruppe, ikke har identiske behandlingsbehov, og ikke har lige gode eller dårlige prognoser. En canadisk forskningsgruppe har udviklet følgende principper for en målrettet indsats:⁴⁷

- Risikoprincip/målgruppe:
 - indsatsens intensitet skal matche den unges risiko-niveau
 - intensiv indsats kan (kun) have positiv effekt for højrisiko-unge
- Behovsprincip/behandlingsmål (påvirkning af konkrete kriminogene behov):
 - indsatsen bør koncentrerer om specifikke dynamiske risikofaktorer, f.eks.:
 - antisociale attituder, misbrug, aggressiv og asocial adfærd,

44. Jf. Levin 1998.

45. Jf. Vinnerljung et al. 2001.

46. Sprogbrugen er inspireret af Lihme 2004.

47. Se bl.a. Andrews et al. 1990a, 1990b og 1994.



Jørn Vestergaard

- kundskabsbrist, problemer relateret til arbejdsmarkedet,
- dårlige familieressourcer og -relationer, negativ subkulturel tilknytning
- Responsivitetsprincip/metoder:
 - indsatsen bør være struktureret og differentieret efter den unges personlige forudsætninger, behov og indlæringsstil
 - varianter af kognitiv adfærdsterapi og social læringsteori er relevante del-elementer

For systematiske og konsistente programmer, der følger de nævnte principper bliver den gennemsnitlige effekt med hensyn til reduktion af kriminelt recidiv:

- i institution: + .20
- uden for institution: + .35

For for andre programmer bliver den gennemsnitlige effekt:

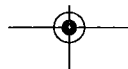
- i institution: - .15
- uden for institution: - .04

Grundlæggende er de unges tilpasnings-potentiale ganske vist begrænset, og risikoen for kontrolskader (institutionalisering, de-socialisering) er betydelig. Der er dog næppe tvivl om, at man i den sociale sektor kan lære ganske meget af de senere års erfaringer med den form for udvikling af sociale netværk, livshåndtering og overlevelsesstrategier, som man bl.a. har iværksat for grupper af indsatte i nogle af de nordiske fængsler. Sådanne programmer kan omfatte misbrugerrehabilitering, uddannelse og arbejdsstræning, aktivitets- og diskussionsgrupper, motion, arbejde og udarbejdelse af en personlig handleplan. Den sociale sektor kan også med fordel anvende metoder til kognitiv adfærdsmodificering samt struktureret og interaktiv gruppeterapi på mere systematisk vis.

Efter alt foreliggende må indsatsen rette sig særdeles målrettet imod, at den unges færdigheder og beredskab skal kunne fungere ude i det almindelige samfund, have social bæredygtighed.

I sammentrængt form kunne et sæt forskningsbaserede anbefalinger for behandling af risiko-ungdom se således ud:

- *Straf skal ikke* være i fokus; men når sanktionen er strafferetlig, bør elementære hensyn til *proportionalitet* og *retssikkerhed* tilgodeses.
- Mental *retardering*, *lavt intelligensniveau* og alvorlige *psykiatriske problemer* bør udredes og behandles adækvat.



Unge kriminelle i strafferetten og socialretten

- Anbringelse i *institution* og *isolation* fra samfundet skal så vidt muligt undgås, men kan være en nødvendig *sidste udvej*. En anbringelse skal være *tidsbegrænset* og forholdsvis *kort*.
- Et socialpædagogisk/psykologisk *behandlingsprogram* bør være *adækvat*, *teoretisk veldefineret* og *metodisk struktureret*.
 - Indsatsen skal være multisystemisk og specifikt rettet mod modificering af risikofaktorer og opbygning af positive kompetencer/relationer.
 - *Multimodale tiltag* med en flerhed af komponenter, metoder og teknikker anbefales.
 - Teorier om *kognitiv adfærdskorrektion* og *social kompetencelæring* er *relevante*, om end *ikke tilstrækkelige* komponenter i indsatsen.
 - Indsatsen skal være *tilpasset* den individuelle unges person og mentale kapacitet.
- Institutionen skal have et *adækvat beredskab* for at kunne klare aggressiv adfærd, moderere negativ gruppeindflydelse og mobning samt modvirke *rømning* og *behandlingsammenbrud*.
- Personaleindsatsen skal være *fagligt kompetent*, *fokuseret* og *konsistent*.
- Den formelle *kontrol* af den unge og tildelingen af *autonomi* skal være i balance (*firm & fair*).
- De *pårørende* og *nærmiljøet* skal involveres aktivt (à la MST)⁴⁸.
- *Opfølgning* og *efterværn* skal prioriteres som integreret behandlingselement.
- Effektiv *supervisering* / *registrering* / *dokumentation* / *evaluering* / *auditering* skal sikre programmets *kvalitet* / *integritet* / *fidelity*.⁴⁹

I sig selv er anbefalinger jo intet andet end abstrakte idealer. I bedste fald kan anbefalinger forbedre praksis. Men ofte kun til en vis grad. Og i værste fald kan konstruktive idealer ligefrem leve deres eget liv og tilsløre, at de befinder sig på lang afstand af en langt mere grumset og dystre virkelighed.

Selv en konsekvent efterlevelse af de omtalte behandlingsprincipper og en efterkommelse af de opstillede anbefalinger ville selvsagt ikke kunne legitimere hvad som helst. De positive resultater kan kun opgøres som gennemsnit.

48. Multi-Systemic-Therapy.

49. På en række socialretlige områder er der fastsat bestemmelser om kvalitetssikring, se således bkg. 398, 2004 om kvalitetsstandard for social behandling for stofmisbrug efter § 85 i lov om social service, jf. vejl. 47 af 26. maj 2004 samt skr. 9247 af 1. juni 2004. En forudsætning for kvalitetssikring af et behandlingsprogram er selvsagt, at der i egentlig forstand er tale om et sådant, og at indsatsen samt de værdier og normer, som denne bygger på, kan beskrives.

Jørn Vestergaard

For et betydeligt antal domfældte/klienter kommer der ikke noget godt ud af indsatsen, og for mange bliver situationen kun værre. Dette bør til stadighed tages i betragtning ved udformningen af sanktioner og foranstaltninger. Rammerne om den nyligt indførte ungdomssanktion er under alle omstændigheder urimelige og bør i det mindste ændres, således at hensynene til proportionalitet og retssikkerhed tilgodeses i langt højere grad end for nærværende.

Det er i den forbindelse tankevækkende, at Sverige i 1999 indførte sanktionen *sluten ungdomsvård*,⁵⁰ der har samme målgruppe som den danske ungdomssanktion, men som er i langt bedre overensstemmelse med sædvanlige strafudmålingshensyn. Retten fastsætter en anbringelsestid, som skal stå i rimeligt forhold til den ellers forskyldte fængselsstraf. Rammen går fra to uger indtil fire år. Retten skal tage i betragtning, at domfældte ikke har adgang til prøveløsladelse, og tid tilbragt i varetægt eller surrogat herfor fradrages. Den faktiske anbringelsestid må ikke overstige den straffetid, som ellers ville blive afsonet i fængsel. Sanktionen indledes ligesom den danske med et ophold i sikret afdeling, men dette skal snarest muligt afløses af anbringelse i almindelig døgninstitution.⁵¹

Uanset udformningen af rammerne omkring ungdomssanktionen bør der fra ansvarlig side under alle omstændigheder skabes sikkerhed for, at foranstaltningen får et indhold, som er i overensstemmelse med den forskningsbaserede kundskab, som faktisk er tilgængelig.

Generelle dilemmaer i socialt arbejde

En række fagetiske dilemmaer og praktiske problemer vil bestå også i tilfælde af, at de ovenfor fremsatte anbefalinger for indsatsen over for unge lovovertrædere realiseres helt eller delvist.⁵² Relationen mellem den individuelle klient og behandlingssystemet er i almenhed præget af en række strukturelt betingede vilkår og paradokser, som også i høj grad manifesterer sig, når klientrelationen har en pønål forankring.

- 1) Idealet er at anlægge et helhedssyn på individets samlede situation; men tendensen til at fokusere på vedkommendes attituder og moralske habitus er udtalt. Problemernes årsager og ansvaret for deres løsning placeres let

50. Jf. 31 kap. 1 a § Brotsbalken samt Lag 1998:603 om verkställighet av sluten ungdomsvård.

51. Se nærmere Thunved *et al.* 2003, kap. 12.8; s. 162 ff.; 251 ff. Fængselsstraffe er stort set blevet afløst af den nye sanktion. Denne anvendes i ca. 100 sager årligt, hvilket er ensbetydende med en stigning i antallet af frihedsberøvende sanktioner. Også den gennemsnitlige anbringelsestid er steget til nu ca. 9 måneder, jf. Kühlhorn 2002. Evalueringer af den svenske ordning er publiceret af Westfelt & Öberg 2002a & 2002b; Frodlund 2002; rapporten Sluten ungdomsvård 2002.

52. Se nærmere Järvinen & Mik-Meyer 2004; Andersson 2004.

Unge kriminelle i strafferetten og socialretten

på individniveau. Diagnosen og behandlingsplanen bliver personfokuseret. Behovet for ændring af eksterne forhold i den unges omgivelser glider i baggrunden, for sådanne faktorer er ikke inden for umiddelbar rækkevidde. Familiens situation forbliver grundlæggende uforandret. Den unges arbejdsmæssige færdigheder er fortsat utilstrækkelige. Kontinuiteten sikres ikke betryggende ved overgangen fra tilværelsen i institution til livet ude i samfundet. Etc.

Spørgsmål: Hvordan sikrer man, at der i praksis i videst muligt omfang anlægges et helhedssyn, og at betydningen af eksterne faktorer medtænkes?

- 2) Idealet er at tilbyde hjælp og støtte; men denne funktion smelter uløseligt sammen med udøvelsen af tvang og kontrol. I rollen som socialarbejder bærer udøveren altid et Janus-ansigt.⁵³ Den unge skal på den ene side respekteres som autonomt individ, men skal samtidig opdrages til at mestre selvforvaltningens og selvkontrollens svære kunst gennem adfærdsterapi, 'livslang læring' etc. Dette er ikke nødvendigvis negativt eller kun negativt. I bedste fald kan magtudøvelsen fungere som en hjælp. Men hensynet til proportionalitet og retssikkerhed samt respekten for den personlige integritet og værdighed sættes let over styr.

Spørgsmål: Hvordan undgår man bedst muligt overdrivelse, vilkårlighed, fejl-greb og magtmisbrug?

- 3) Idealet er at afklare og diagnosticere den enkelte persons individuelle problemer og at forbedre klientens situation; men kategoriseringen er ikke værdifri, og processen er ikke en neutral øvelse på klientens præmisser. Socialt arbejde foregår inden for en ramme, hvor specifikke faglige idealer om personligt ansvar og udvikling bestemmer dagsordenen. I den sidste ende er det institutionernes og systemets forud givne perspektiver, kategorier og interesser, der får forrang. Institutionen og dens repræsentanter vil have en tendens til at fiksere specifikke klient-identiteter, som så vidt muligt er i overensstemmelse med institutionens paradigmer og beredskab. Det samme kan være tilfældet i de horisontalt organiserede, interaktive selvhjælpsgrupper, som gennem de senere år er kommet til at spille en væsentlig rolle i misbrugsbehandling mv. Dilemmaet er, at den enkelte så er 'dømt til personlig udvikling', også i tilfælde hvor dette har ringe eller ingen relevans for vedkommende.⁵⁴

53. Järvinen 2003.

54. Se herom mere generelt, Mik-Meyer 2004.

Jørn Vestergaard

Spørgsmål: Hvordan undgår man, at utilpassede unge påtvinges roller, relationer og processer, som ikke med nogen større sikkerhed fører til det ønskede mål?

Fremtidsvision

I Finland er der for nylig publiceret en større betænkning om foranstaltninger over for unge lovovertrædere. I Norge planlægges der et storstilet institutionsprojekt for adfærdsvanskelige unge på grundlag af ovennævnte forskning. I Sverige pågår der et omfattende udredningsarbejde. Det ville være særdeles velmotiveret, om der i Danmark snarest blev taget initiativ til at sætte et tværfagligt udvalgsarbejde i gang med henblik på en gennemgribende nyordning af området. Der er ikke nogen grund til at afvente undersøgelser af ungdoms-sanktionens virkninger, for dem er der ikke belæg for at have positive forventninger til. En solid kortlægning af de forhåndenværende ressourcer, problemer og uopfyldte behov ville derimod være et nyttigt redskab i forbindelse med en fremtidig udvikling af området, og der findes rigeligt med forskningsbaseret kundskab at bygge videre på, både fra indland og udland. Hvis der er politisk vilje hertil, kan de senere års perspektivløse skærpelser blive en beklagelig parentes i en kriminalpolitisk udvikling, der sætter retssikkerhed, proportionalitet samt respekt for den personlige integritet og værdighed i højsædet.

Litteratur

- Andersen, Mette Arnsfelt, Stine Christensen, Linda Kjær Minke & Rie Vesterbæk Mørck (2003): Ungdomssanktionen. »Det er jo ikke en pølsefabrik det her!« København: Sociologisk Institut. Specialeafhandling
- Andersson, Robert (2002): Kriminalpolitikens väsen. Stockholms Universitet: Kriminologiska Institutionen. Avhandlingsserie nr. 10
- Anderson, Robert (2004): Behandlingstankens återkomst. Från psykoanalys till kognitiv beteendeterapi. Nordiska Samarbetsrådet för Kriminologi: Forskarseminarium 2004. Paper
- Andreassen, Tore (2003): Behandling av ungdom i institusjoner. Hva sier forskningen? Oslo: Kommuneforlaget. Svensk: Institutionsbehandling av ungdomar. Vad säger forskningen? Stockholm: Förlagshuset Gothia
- Andrews, Don A. *et al.* (1990a): Classification for effective rehabilitation: Rediscovering psychology. *Criminal Justice and Behavior*, 17: 19-52
- Andrews, Don A. *et al.* (1990b): Does correctional treatment work? A clinically-relevant and psychologically informed meta-analysis. *Criminology*, 28: 369-404
- Andrews, Don A., & Bonta, J. (1994): *The psychology of criminal conduct*. Cincinnati: Anderson

Unge kriminelle i strafferetten og socialretten

- Armelius, Bengt-Åke *et al.* (1996): Vård av ungdomar med sociala problem. En forskning-söversikt. Statens Institutionsstyrelse & Liber utbildning
- Balvig, Flemming (2000a): Risikoungdom. Ungdomsundersøgelse 1999. København: Det Kriminalpræventive Råd
- Balvig, Flemming (2000b): Det voldsomme samfund. Om vold som problem og fængsel som løsning. Bind 1 & 2. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag
- Balvig, Flemming (2003): Da lov og orden kom til Danmark. Social Kritik. Tidsskrift for social analyse & debat, nr. 85
- Bates, Brady C. *et al.* (1997): Residential treatment and its alternatives. A review of the literature. Child and Youth Care Forum 26(1): 7-51
- Blegvad, Britt-Mari (1972): Brikker i et spil. Om behandling på institution. Gyldendal/Nordisk forlag
- Bonke, Jens & Connie Carøe (2001): En forstærket indsats over for kriminalitetstruede børn og unge. En evaluering. SFI rapport 01(9). København: Socialforskningsinstituttet
- Bonke, Jens & Lene Kofoed (2001): Længerevarende behandling af børn og unge i sikrede pladser – en evaluering. SFI rapport 01(8). København: Socialforskningsinstituttet
- Christie, Nils (1961): Reaksjonenes virkninger. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 49(2): 129-144. Også i: Som folk flest. Artikler. Oslo/København: Universitetsforlaget/Chr. Ejlers' Forlag, 1978
- Cohen, Stanley (1972): Folk devils and moral panics. The creation of the mods and rockers. London: MacGibbon & Kee
- Cohen, Stanley (1985): Visions of social control. Crime, punishment and classification. Cambridge: Polity Press. Dansk: Den sociale kontrols nye former. Kriminalitet, straf og klassifikation. Med epilog af Flemming Balvig & Nils Christie. København: Hans Reitzels Forlag, 1994
- Daleflod, Bengt (1996): Är det möjligt at rehabilitera kriminella ungdomar? I Armelius *et al.*: Vård av ungdomar med sociala problem
- Egelund, Tine & Signe Andrén Thomsen (2002): Tærskler for anbringelse. En vignetundersøgelse om socialforvaltningernes vurderinger i børnesager. SFI rapport 02(13). København: Socialforskningsinstituttet
- Ekspergruppen om ungdomskriminalitet (2001): Rapport om ungdomskriminalitet. København: Justitsministeriet/Socialministeriet
- Engbo, Hans Jørgen (2001): Straffuldbyrdelsesret. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag
- Engbo, Hans Jørgen (2004): Fængselsstraf som handelsobjekt. Lov & Ret, nr. 4: 4-8
- Estrada, Felipe (1999): Ungdomsbrottslighet som samhällsproblem. Utveckling, uppmärksamhet och reaktion. Stockholms Universitet: Kriminologiska institutionen, Avhandlingsserie nr. 3. Akademisk avhandling

Jørn Vestergaard

- Estrada, Felipe (2001): Juvenile Violence as a Social Problem. Trends, Media Attention and Societal Response. *British Journal of Criminology* 41(4): 639-655
- Falck, Sturla (1998): Juvenile delinquency in Norway. Three papers on: Sanctions, Alternatives, Age of Criminal Responsibility and Crime Trends. NOVA Skriftserie 1/98
- Falck, Sturla & Toril Havik (2000)(red.): Barnevern og fylkesnemd. Oslo: Kommuneforlaget.
- Foucault, Michel (1978): Discipline and punish. The birth of the prison. New York: Pantheon Books. Dansk: Overvågning og straf. Det moderne fængselsvæsens historie. København: Rhodos
- Frodlund, Åsa (2002): Sju ungdomars syn på sin rättegång. BRÅ-rapport 2002: 18
- Garland, David (1990): Punishment and modern society. A study in social theory. Oxford: Clarendon
- Garland, David (1996): The limits of the sovereign state. Strategies of crime control in contemporary society. *British Journal of Criminology* 36(4): 445-471
- Garland, David (2001): The culture of control. Crime and social order in contemporary society. Oxford: Oxford University Press
- Goode, Erich & Nachman Ben-Yehuda (1994): Moral panics. The social construction of deviance. Oxford UK & Cambridge USA: Blackwell Publishers Inc.
- Gosden, Patrick, Gorm Gabrielsen, Peter Kramp & Dorte Sestoft (2003): Prevalence of mental disorders among 15-17-year-old male adolescent remand prisoners in Denmark. *Acta Psychiatrica* 107(2)
- Granath, Sven (2002): Påföljdssystemet för unga lagöverträdare 1980-2000. Förändrade reaktioner, förändrat samhälle eller förändrade brottslingar. Stockholm: Kriminologiska institutionen (stencil, licentiatavhandling)
- Greve, Vagn & Jørn Vestergaard (2002): Strafansvar. 4. udgave. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag
- Grevholm, Erik & Eckhardt Kühlhorn (1997): Behandlingseffekter inom rättsväsendet. En metaanalys av modern empirisk forskning. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 84(3) 170-181
- Hestbæk, Anne-Dorthe (1997): Når børn og unge anbringes. En undersøgelse af kommunernes praksis i anbringelsessager. SFI rapport 97(6). København: Socialforskningsinstituttet
- Hestbæk, Anne-Dorthe (1998): Tvangsanbringelser i Norden. En komparativ beskrivelse af de nordiske landes lovgivning. SFI rapport 98(15). København: Socialforskningsinstituttet
- Järvinen, Margaretha & Nanna Mik-Meyer (red.)(2004): At skabe en klient. Institutionelle identiteter i socialt arbejde. København: Hans Reitzels Forlag

Unge kriminelle i strafferetten og socialretten

- Koch, Ida Elisabeth (1991): *Behandling som alternativ til frihedsstraf – samspillet mellem kriminalretten og social- og sundhedsretten*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag. Ph.d.-afhandling
- Kühlhorn, Eckart (2002): *I rapporten Sluten ungdomsvård*
- Kyvsgaard, Britta (1977): *Historien om ungdomsfængslet*. I bogen Britta Kyvsgaard *et al.* (red.): *Ungdomskriminalitet*. København: KRIM
- Kyvsgaard, Britta (1997): *Kunsten at slå to fluer med ét smæk – uden at slå ruden itu. Om nye analysemetoder og ny behandlingsoptimisme*. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 84(3): 182-189
- Kyvsgaard, Britta (2001b): *Hvad virker og hvad virker ikke med hensyn til at mindske ungdomskriminalitet? Udenlandske erfaringer*. Rapport om ungdomskriminalitet. Bilag 1
- Levin, Claes (1996): *Barnet mellan straff och behandling*. I Armelius *et al.*: *Vård av ungdomar med sociala problem*
- Levin, Claes (1997): *Ungdomar i tvångsvård. Råbyundersökning 94. Statens Institutionsstyrelse, rapport nr. 2*
- Levin, Claes (1998): *Uppfostringsanstalten. Tvång i föräldres ställe*. Lund: Arkiv Förlag. Akademisk avhandling
- Lihme, Benny (2000): *Det er så fucking træls! Solhaven og de unge*. København: Forlaget Børn & Unge
- Lihme, Benny (2001): *Behandlingstankens tilbagekomst – og fravær*. *Lov & Ret* 01(8). København: Advokatrådet
- Lipsey, Mark W. (1999a): *Can intervention rehabilitate serious delinquents?* *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 564(July): 142-167
- Lipsey, Mark W. (1999b): *Can rehabilitative programs reduce the recidivism of juvenile offenders? An inquiry into the effectiveness of practical programs*. *The Virginia Journal of Social Policy & the Law* 6(3): 611-641
- Lund, Anker Brink (2003): *Kriminalitet i de danske massemedier*. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 90(3): 160-177
- Løkke, Anne (1990): *Vildfarende børn om forsømte og kriminelle børn mellem filantropi og stat 1880-1920*. Holte: Forlaget SocPol
- Lösel, Fridrich (1995): *The efficacy of correctional treatment. A review and synthesis of meta-evaluation*. In James McGuire (ed.): *What works: Reducing reoffending. Guidelines from research and practice*. Chichester & New York: Wiley
- Mathiesen, Thomas (2000): *Prison on trial*. Winchester: Waterside Press. *Kan fængsel forsvares?* 2. udg. Oslo: Pax, 1995
- Mik-Meyer, Nanna (2004): *Dømt til personlig udvikling*. København: Sociologisk Institut. Ph.d.-afhandling

Jørn Vestergaard

- Mørch, Willy-Tore, Jannike E. Snoek & Aslak Syse (1998): Frivillighet og tvang i behandling av barn og ungdom. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Nielsen, Beth Grothe (1986): Anstaltsbørn og børneanstalter gennem 400 år. Holte: Forlaget SocPol
- Nord 2000:30. Ungdomskriminalitet i Norden. Youth Crime in the Nordic Countries. København: Nordisk Ministerråd
- NOU 2000: 12. Barnevernet i Norge. Oslo: Sosialdepartementet
- Ogden, Terje (1999): Barns og ungdoms levekår i Norden. Marginalisering av barn og unge i Norden. En kunnskapsstatus. Tema Nord. København: Nordisk Ministerråd
- Petersson, Kenneth (2003): Fängelset och den liberala fantasin: En studie om rekonstruktionen av det moraliska subjektet inom svensk kriminalvård. Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen. Rapport nr. 10
- Platt, Anthony M. (1969/1977): The child savers. The invention of delinquency. Chicago: University of Chicago Press. 2nd. ed. 1977
- Quay, H.C. (ed.) (1987): Handbook of juvenile delinquency. New York: John Wiley.
- Rothman, David J. (1971): The discovery of the asylum. Social order and disorder in the New Republic. Boston: Little, Brown & Co.
- Rothman, David J. (1980/2002): Conscience and convenience. The asylum and its alternatives in progressive America. Boston: Little, Brown and Company
- Sarnecki, Jerzy (1993): Ungdomsbrottsligheten – en kunnskapsöversigt. SOU 1993: 35 Del B.1. Stockholm: Justitiedepartementet
- Sarnecki, Jerzy (1996): Problemprofiler hos ungdomar inskrivna på särskilda ungdomshem i Stockholms län åren 1990-1994. I Armelius *et al.*: Vård av ungdomar med sociala problem
- Sarnecki, Jerzy (1999): Ungdomar från särskilde ungdomshem i Stockholms brottsliga nätverk. Statens Institutionsstyrelse, Forskningsrapport nr. 3
- Sherman, Lawrence *et al.* (1997): Preventing crime. What works, what doesn't, what's promising. A report to the United States congress. University of Maryland: Department of Criminology and Criminal Justice
- Sluten ungdomsvård – en uppföljning (2002): Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse & Brottsförebyggande Rådet
- Socialministeriet (2003): Indsats over for kriminelle unge – en guide
- Stang Dahl, Tove (1985): Child welfare and social defence. Oslo: Norwegian University Press. Org.: Barnevern og samfunnsvern. Om stat, vitenskap og profesjoner under barnevernets oppkomst i Norge. Oslo: Pax Forlag, 1978/1992
- St.meld. nr. 17 (1999-2000): Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet
- St.meld. nr. 40 (2001-2002): Om barne- og ungdomsvernet. Barne- og familiedepartementet

Unge kriminelle i strafferetten og socialretten

- Sundoph, Susanne Bolette & Julie Mauritzen (2004): En kritisk analyse af ungdomssanktionen. Specialeafhandling. Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet
- Thomsen, Signe André, Mette Lise Sørensen & Lene Kofoed Rasmussen (2003): Ungdomssanktionen på vej. Forarbejdet og fase 1. Arbejdsrapport 03(11). København: Socialforskningsinstituttet
- Thunved, Anders *et al.* (2003): Samhället och de unga lagöverträderna. Andra upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik
- Unga lagöverträdare (2002): Uppföljning av överlämnande till vård inom socialtjänsten samt slutna ungdomsvård. Sammanfattning. Socialstyrelsen, Brottsförebyggande rådet & Statens institutionsstyrelse
- Vestergaard, Jørn (1991): Juvenile contracting in Denmark. Paternalism revisited. In Annika Snare (ed.): *Youth, Crime and Justice*. Scandinavian Studies in Criminology, 12: 73-97. Oslo: Scandinavian University Press
- Vestergaard, Jørn (1991): Ungdomskontrakter. Social kritik. Tidsskrift for social analyse & debat, nr. 13-14, s. 23-36
- Vestergaard, Jørn (2001): Prøveløsladelse på to tredjedels tid – regelmæssig afkortning af straffetiden? I antologien Vagn Greve *et al.* (red.): *Nytter det? Mosaik om kriminalforsorg og kriminalpolitik*. Festskrift til Ole Ingstrup. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, s. 171-195
- Vestergaard, Jørn (2003a): Den særlige ungdomssanktion. Tidsskrift for Kriminalret 03(1): 3-21
- Vestergaard, Jørn (2003b): Ungdomskriminalitet – sommeren 2003. www.jur.ku.dk/strafferet
- Vestergaard, Jørn (2004): A Special Youth Sanction. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention* 5: 62-84
- Victor, Dag (red.): *Varning för straff. Om vådan av den nyttiga straffrätten*. Stockholm: Fritzes
- Villadsen, Kaspar (2004): Det sociale arbejde som befrielse. I Järvinen & Mik-Meyer: *At skabe en klient*
- Vinnerljung, Bo *et al.* (2001): *Sammanbrott vid tonårsplaceringar – om ungdomar i fosterhem och på institution*. Stockholm: Centrum för utvärdering av social arbete, Socialstyrelsen
- www.vildelaereprocesser.dk

